

פרשת צו – פורים –

הנהגה טבעית והנהגה ניסית

עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצ סעיף טז
צריך שיאמר: ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים כל עובדי אלילים, ברוכים כל ישראל; וצריך שיאמר: וגם חרבונה זכור לטוב.

2. שפתי חיים עמוד מועדים ב עמוד רכג

מכך שהז"ל קבעו לומר זאת אחרי קריאת המגילה, הרי שזאת היא המסקנה הנובעת ממאורעות המגילה: ברוך מרדכי – ארור המן

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה סעיף ב

חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

4. שפתי חיים שם

ויש להבין ... איך חייבו הז"ל להגיע למצב של "עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" שהוא ההיפך מחיוב ההכרה הנובעת מתוך המגילה "ברוך מרדכי – ארור המן"

5. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ב

ה רבי אבהו ור' חייא רבה, רבי אבהו אמר מתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא במעשיהן של צדיקים, ומעשיהן של רשעים, הדא הוא דכתיב (תהלים א) כי יודע ה' דרך צדיקים וגו', והארץ היתה תהו ובהו, אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים

6. מכתב מאלהו חלק ג עמוד 231

ישנם שני אופני גילוי: הגילוי הבא על ידי האדם עצמו, בבחירתו הטובה, והגילוי המתגלה על גביו, בעל כרחו, על ידי משפטו יתברך. כל מה שהצדיק יכול לגלות בבחירתו הטובה, ממש אותה מידה של גילוי מתגלה על ידי עונש הרשע, כי ידיעת דבר והיפוכו אחת היא

7. חכמה ומוסר סימן רמד

האדם ... ידמה כי הוא עובר רצון ה' ועושה רצון עצמו. האמת אינו כן, כי ... מי יוכל לשנות רצון ה' ... אין שום אדם יכול לשנות אף כנף זבוב קטן. אבל ... אין זה רק דמיון בעלמא, ומרויח רק רעה לעצמו...; המן היה שונא ישראל ... הוכרח ליעץ להביא מושיע לישראל – אסתר בבית המלך ... בשעה שהיה שמח וטוב לב שנעשתה עצתו לאבד היהודים, לא ידע כי כבר הוא בעצמו הכין מושיע לישראל ... הרי נתברר זה היסוד גם מהמן.

8. באר הפרשה ויקרא – זכור תשע"ט עמוד ב הערה ב

יש שביארו מדוע חייבו הז"ל לבסומי בפוריא, כי כלל ידוע ששיכור' אסור לנהוג ברכב, לכן אנו שותים בפורים להראות שאיננו 'נוהגים' אלא 'מונהגים' בידי שמים, כל הווייתנו ומהותנו בידי ה' הם נמצאים, ולא לנו הנהגת העולם אפילו בכחוא זה

9. שפתי חיים מועדים ב עמוד רכט

לאור האמור נבין את מאמרו ז"ל "חייב אינש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", וכביאור הגר"א בין נקמת המן לגדולת מרדכי". אין כוונתם שאינו יודע להבדיל שהמן הוא ארור – ומרדכי הוא ברוך, שהרי לא אמרו הז"ל "עד דלא ידע שארור המן", אלא ודאי שהמן הוא ארור על מעשיו הרעים – ומרדכי ברוך על מעשיו הטובים, וזו גם המסקנה הנובעת מהמגילה והתכלית שעלינו ללמוד ממנה, שלכן אמרו הז"ל שצריך לומר אחרי קריאת המגילה "ארור המן ברוך מרדכי וכו' ". אלא כוונת הז"ל שאמרו "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", שאינו יכול להבחין בין קידוש השם שהביאה נקמת המן, שהיא התוצאה מכך שהוא ארור – לקידוש השם שהביאה גדולת מרדכי שהוא ברוך, כי מטרת שתיהן אחת – קידוש השם

10. באר הגולה או"ח סימן תרצה ס"ק ג

יש מפרשים שכלוך מלכתי ולכור המן חושבניה לדין כחושבניה לדין וסלריך לשמות כל כך עד שלא ידע לכיון המספר

11. דרך עץ חיים חלק ב עמוד 297

רבי יהודה אסאד מתלמידי החת"ס ביאר על פי יסוד זה ביאור נפלא על מאמר הכתוב "ונקה לא ינקה". המילים הללו מופיעות בכתוב כמילים קשות, הן מתארות את מידת הדין הנמתחת על החוטא, ומענישה אותו. אך כאשר נתבונן נמצא, כי כאשר נסיר משתי המילים "ונקה ינקה" את האותיות "קנקן", לא יישארו בהן אלא אותיות "הויה", אותיות שמה של מידת החסד. דהיינו, גם כאשר מידת הדין נמתחת על האדם, רחמנא ליצול, עליו לדעת, כי למעשה, הוא אהוב ורצוי לפניו יתברך, וכל מה שבא לו – לא בא אלא מידו של אב רחום וחנון. ועל כך יש להמליץ, ביאר ר' יהודה אסאד, את מאמר התנא במסכת אבות "אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו". כלומר, הוצא את האותיות "קנקן" מן הכתוב "ונקה לא ינקה", ואל תסתכל בהן. הסתכל רק בשאר האותיות

כל המועדים בטלים מלבד פורים

12. ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמד

טבחה טבחה זו אסתר המלכה שבשעה שהגיע צער לישראל התקינה סעודה לאחשורוש ולהמן הרשע ושכרתו יין ביותר וכסבור היה המן בעצמו שחלקה לו כבוד והוא לא ידע שפרשה היא לו מצודה שמתוך ששכרה אותה יין קנתה לה אומתה לעולם, אף ערכה שלחנה בעולם הזה ובעולם הבא, אי זה זה שם טוב שקנתה שכל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם

13. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יח

כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר +ישעיהו ס"ה+ כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו שנאמר +אסתר ט'+ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. השנת הראב"ד כל ספרי הנביאים והכתובים עתידין ליבטל. א"א דבר הדיוטות הוא זה, כי לא יבטל ספר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד, אבל כך אמרו אפילו יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרות אותה בצבור

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יב עמוד ב

תניא, אמר להם בן זומא להכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! – אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו

15. דרך עץ חיים שם עמוד 315

בכל הניסים שיארעו ... שידד הקב"ה את מערכות הטבע ... אך לא כן נס פורים. נס פורים לא היה נס על טבעי ... נס פורים מצומצם כביכול לגדרי הטבע, כביכול כצירוף מקרים מופלא, שהוביל להצלתם של ישראל מיד צר ... ועל כך לא יאפיל הנס הגדול ביותר שיתרחש לעתיד לבוא

23. משנת רבי אהרן שם עמוד שי

גי זמנים אלו נצטיינו דוקא בסעודה ומשתה, וחמיר בזה משבת ויו"ט. והנה גי זמנים אלו כולם קשורים בקבלת התורה, עצרת כמפורש בגמרא "בכל מודים בעצרת בעינן נמי לכם - מ"ט, יום שניתנה בו תורה", יו"ט - הרי ירד משה בלוחות שניות שניתנו לו אז, ובפורים - אמרו בגמרא "קיימו מה שקבלו כבר, והוא דהיתה אז קבלת תורה מרצון. והטעם בזה הוא, דעל ידי קבלת התורה צריכים להתקדש כל עניני החומר, ושלא יהיו מצד היצר, ויתאמתו הדעות האמתיות ויכנסו להכרה. והגדר דפורים הוא: שהשיגו כולם לשעבד את כל הרצונות לתורה ומהאי טעמא יש הבדל בשמחת פורים מכל יו"ט ... דביו"ט השמחה היא לפני ה' בדוקא - ועיקרה במקדש, אבל מדרגת פורים היא דבכל אופן תהא השמחה לשם שמים, ועל ידי כך יתוקנו כל עניני הרצונות

24. באר הפרשה שם עמוד ו הערה יד

הוסיף על זה הרה"ק מאסרובצא ז"ל דאמונה לאחר הנס מצויה גם אצל הנכרים בני אומות העולם, וכמו שכתוב "ורבים מעמי הארץ מתיידיים", ומעלתם של בני ישראל שהם מתחזקים באמונה בכח החיים גם בשעה שהחושך מכסה ארץ וההשגחה נסתרת, ומאמינים שיש אור גדול תחת ההסתר, בשכר האמונה יזכו לישועה כהרף עין

25. באר הפרשה שם עמוד ו

וכמה צדיקים התנבאו בסגנון אחד לפרש לשון המשנה 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', כי הלומד את המגילה מסופה לתחילתה, כלומר, אחר שכבר ראה את גדול הנס, והרי הוא מתפעל מן המאורעות שהיו בעבר, 'לא יצא' - כי תכלית האמונה שידע גם בזמן ההסתר שהכל לטובה. וזה נרמז בקריאת המגילה על הסדר דייקא, שעוד בטרם שנראים לעיניו ניסי השי"ת יאמין שהכל לטובה.

ההכרה שדרך הטבע היא הדרך הרצויה מעוררת אותנו לעשייה

26. אסתר פרק י פסוק ג

כי מרדכי היהודי בשנה למלך אחשוורוש וגדול היהודים ורצוי לרב אֶזְרָיָהוּ דָרְשׁוּ טוֹב לְעַמּוֹ וְדָבָר שְׁלֹמֹם לְכָל יְרֵעָה:
אבן עזרא
(ג) ולמי לרב לחיו - כי אין יכולת באלם לרעות הכל צעזעור קנאת האחים:

27. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טז עמוד ב

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו, לרוב אחיו - ולא לכל אחיו, מלמד: שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. (פי שצטל ממנו תורה ונכנס לשורה). אמר רב יוסף: גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות. דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה ולבסוף בתר המשה.

28. ט"ז יורה דעה סימן רנא ס"ק ו

ולאי אין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש אלא דהתם אומר דיותר יש זכות למי שזכה לעסוק בתורה ולא צא לידו האלת נפשות ממי שצא לידו האלת נפשות ועל ידי כך לייך לזטל תלמוד תורה ולעסוק בהאלת נפש

29. בראשית פרק לב פסוק ט

וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עִשָׂו אֶל הַמּוֹצֵה הָאֹנֹת וְהִכּוּ וְהָיָה הַמּוֹצֵה הַנְּשִׂאֵר לְכַלְיָתָהּ:
רש"י
והיה המחנה הנשאר לפליטה - על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלטה דברים לזרון, לתפלה ולמלחמה.

16. דרשות חת"ס חלק א עמוד לב

ומה שכתב "אין בעל הנס מכיר בנסו הוא ענין אחר. דהנה הנסים הגדולים הנפלאים הניכרים וידועים כקריעת ים סוף והדומה הוא ניכר לכל אך ניסים נסתרים שאין בעל הנס מכיר בהם כגון הריגת ושתי אין ספק שבעולם, שהיה זה הכנה לכל מה שנולד אחריו ושוב כמו ג' שנים אח"ז נלקחה אסתר ושוב איזה ימים אח"כ קצף בגתן ותרש והגידה למלך בשם מרדכי הוא גם כן ענין שאין לו המשך עם כל הנ"ל. שוב גידל המלך את המן ומי הבין מה יצמח מזה עד לבסוף כשנעשה הנס הנפלא ... המבין יבין כי הריגת ושתי היה כעין קריעת ים סוף אלא שאין בעל הנס מכיר בנסו ועל זה כתב פרשת דרכים לעושה נפלאות גדולות לבדו, פירוש הקב"ה עושה נפלאות גדולות לבדו שלא ידע אדם אלא הוא לבדו יודע

17. ויקרא פרק ו, ה-ו

(ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְרָא בּוֹ לֹא תִכְפֹּה וּבַעַר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן עֹשֶׂים בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא עֲלֶיהָ הַעֲלֵה וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ זֶלְבֵי הַשְּׂלֵמִים: (ו) אֵשׁ תִּמְיֵד תִּקְרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְפֹּה: ס

18. יחי ראובן ויקרא עמוד עא

נשאלת השאלה מדוע נכתב פעמים הציווי לא לכבות את האש? המהריל דסקין זצ"ל באר ... הפעם הראשונה היא ציווי, פעם שניה זו הבטחה שהאש לא תכבה לעולם מהמזבח. כמו שאמרו במסכת אבות שאחד מעשרה נסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש היה, ש"לא כבו גשמים אש של עצי המערכה".... והנה כידוע, למרות שהאש ירדה מן השמים על המזבח, מכל מקום מצוה להביא אש מההדיוט. בספר החינוך מבאר הטעם לכך, כדי להקטין את הנס. מדרכיו של הקב"ה בעולמנו, שגם אם ה' יתברך עושה נס לעם ישראל, הוא עטוף במשהו טבעי או דומה מעט לטבעו של עולם....

19. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר המא בר הסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כנגיגית ... אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשוורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר.

20. משנת רבי אהרן חלק ב עמוד שכב

עיקר ההבדל בין אונס לרצון, דגדר אונס הוא: דהיתה התנגדות בעצמותם - אף שראו בעין השגת אלקות, אבל מצד החומר - היתה בהכרתם התנגדות, ובפורים - אחרי הסכנה הגדולה וההשגחה הנסית - היתה הקבלה ברצון, והוא משום דהרגישו דדוקא דרך התורה מתאימה עם המציאות של האדם, ודרכי היצר הם בניגוד למציאות, ואינן מובילות אל המטרה הנכונה. דלכאורה הם סברו שההתקרבות הגדולה תהיה ע"י סעודתו של אותו רשע, אכן לאמיתו של דבר - היא גופה גרמה את הגזירה ... ולכן קיבלוה ברצון... לא לבד שנתרצו - אלא ברצון ממש, שרצו בזה והרגישו החמדה והאהבה הטוב והיפה, ומתחילה צריכים להתחזק בדיעה הנכונה שכן הוא

21. מתוך התורה הגואלת חלק א עמוד קצג

יציאת מצרים ומתן תורה זוהי יציאה מעבדות לחרות, ולכן השמחה עצומה, זה קו ישר פשוט. אבל בפורים זוהי שמחה בזמן של פיזור ופירוד, בזמן של הסתרת פנים... גם במצב היותר אומלל שלנו מתקיים בנו: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום", ובזה מתגלה עומק השמחה ... כאן מתגלה נצח ישראל בגודל עוד יותר מאשר בזמן האור

22. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סח עמוד ב

מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא, לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי.

סיכום-פרשת צו – פורים – הנהגה טבעית והנהגה ניסית

עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

1-4 – בשו"ע נפסק "צריך שיאמר ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר וכו". מסיק השפתי חיים, מכך שחז"ל קבעו לומר זאת אחרי קריאת המגילה, הרי שזו המסקנה הנובעת ממאורעות המגילה - ברוך מרדכי - ארור המן. כלומר שני קצוות. אולם הלכה נוספת בשו"ע מלמדת אותנו שהשאפיה בפורים היא לטשטש את ההבדלים בין מרדכי להמן - "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. והקשה השפתי חיים, איך מצד אחד חייבו חז"ל להגיע למצב של עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי שהוא ההיפך מחיוב ההכרה הנובעת מתוך המגילה - ברוך מרדכי, ארור המן?

5-8 תשובה לשאלה זו מוצאים אנו במדרש בדברי ר' אבהו. מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ובמעשיהם של רשעים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה הצדיקים או במעשה הרשעים. כיון שנאמר "וירא אלוקים את האור כי טוב" הרי שבמעשיהם של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשי הרשעים. לכאורה יש לתמוה מה ההוא"א שהקב"ה יחפוץ בדרך הרשעים? הרב דסלר מבאר שיש שני אופנים בהם מתגלה האלוקות. 1. גילוי הבא על ידי השכר הניתן לאדם מחמת בחירתו הטובה. 2. גילוי הבא על כורחו של האדם, על ידי העונש הבא לו מחמת בחירתו הרעה. כל מה שהצדיק יכול לגלות על ידי בחירתו בטוב יכול הרשע לגלות על ידי בחירתו ברע. גדולת ה' מתגלה כך וכך.

בספר חכמה ומוסר מבאר על פי יסוד זה שלאדם נדמה שהוא עובר רצון ה' ועושה את רצון עצמו, אך האמת אינה כן! אין מי שיכול לשנות את רצון ה' והכל רק דמיון בעלמא. המן היה שונא ישראל והיה בטוח שהוא הולך "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד". עזותו של המן הרשע התחילו בהריגת ושתי ובעצה זו סלל את הדרך לכך שאסתר תהיה מלכה ותביא להריגתו. ולהריגת עמלקים רבים. נמצא שדוקא דרך בחירתו הרעה של המן התקדש שם שמים ברבים. פעמים רבות לאדם נראה שהוא בעל הבית על המציאות והוא בטוח שאם יעשה כך אז יהיה כך ואם יעשה כך אז יהיה כך, אך האמת אינה כן, לאדם אין שום השפעה על הגזירות האלוקיות, כל השאלה היא האם הוא יהיה שליח לגלות את שם ה' בעולם בדרך חיובית על ידי שיבחר בטוב, או בדרך שלילית על ידי שיבחר ברע. נביא דוגמא אחת כדי להמחיש את הדברים. אדם רוצה לחסוך כסף, פעמים רבות נדמה לאדם שאם יתנהג לא בישרות יוכל להרוויח הרבה יותר מאשר אם יתנהג בישרות. הוא בטוח לגמרי שבין ההחלטה להתנהג בישרות לבין ההחלטה להתנהג שלא בישרות יש אלפי או עשרות אלפי שקלים שיכולים להיות אצלו אם יבחר בדרך הלא ישרה או שלא להיות אצלו אם יבחר בדרך הישרה, אבל האמת שהחלטתו כלל לא מעלה ולא מורידה מאומה. מה שנקצב לו זה מה שיהיה וכל השאלה כיצד הכסף יגיע אליו.

30. דעת תורה בראשית עמוד רד

ולמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו. כבר בארנו בארוכה ... כי האבות שמרו דרך ארץ, היינו הטבע, והשתדלו בהצלה בכל יכולתם, וכי "יש חיוב ומצוה על כל אדם לשמור על הטבע כיון שהוא הזכרת אלוקים, ומחויבים אנו לשמור ואסור לעבור עליו, כמו שאנו מחויבים לשמור כל מצוות התורה. אלא ששמירת הטבע היא עבודה לא קלה, כי בנקל יוכל האדם לבא על ידו לכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזו היתה גדולתן של האבות

31. אסתר פרק ד פסוק א

וּמְרַדְכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה וַיִּקְרַע מְרַדְכִי אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבָּשׁ שֵׁק וַאֲפֶר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַעֲקָה זָרְקָה וַיִּמְרָה: מלבי"ם

(א) ומרדכי, יושב בשמים ישחק, ועם כל המחשבות שחשב שישאר הדבר בסוד, נודע הדבר למרדכי ע"י השגחת ה' וידע כל הדברים שעברו בינו ובין המלך, וכן איך רמה את המלך וכל עלילותיו ותחבולותיו, ובוזה הכין א"ע לשני דברים, א) שקרע את בגדיו וילבש שק ואפר לתשובה ותפלה, להפיק רצון מאשר בידו לב מלכים, ואח"כ לאמצעיים טבעיים, והיתה עצתו הראשונה שלא יהיה הדבר בסוד, רק שידוע בין לגויי הארצות ובין להמלך, כי עי"כ יעמדו מליצים להשביית הדבר ולכן יצא ברחובות קריה וזעק לאסוף אליו המונים שיתפרסם הדבר

32. והגדת מגילת אסתר עמוד 174

פעם הגיעו בני מזי'בוז' אל הבעל שם טוב זצ"ל בשועה: מושל העיר הודיעם שגדוד צבא עומד לערוך אימונים בסביבה, וכל משפחה חייבת לארח חייל בביתה - חשכו העינים! חיל גוי בבית יהודי, על התנהגותו ושפתו. והוא יפשוט יד במאכלים ויטריף את כל המטבח. ובבית יש נערות, ופגיעתו רעה. איזו צרה! פנה הבעש"ט לתלמידו ורעו הצדיק רבי נחמן מהורדונקא זצ"ל, שיתפלל להעברת רוע הגזרה. שמע והפטיר: "גם זו לטובה!" אמר לו הבעש"ט: "כמה יפה שלא היית בדורו של המן, שהיית אומר על גזרתו "גם זו לטובה!"....

משהו מיוחד במגילת אסתר שאין בכל הכתובים, עד כדי כך שהרמב"ם נתן לה משקל של חמישה חומשי תורה.

14-18- בגמרא ברכות אמרו חכמים לבן זומא שהגאולה העתידה תבוא בניסים גדולים שלא ראינו כמותם עד כדי כך שאפילו הניסים שהיו ביציאת מצרים יהיו טפלים לניסים שיהיו בגאולה העתידה וכמו שאמר הנביא הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. ואם כן מתחזקת השאלה, אם יציאת מצרים תהיה טפלה איך יתכן שאת פורים נמשיך לחגוג? בספר דרך עץ חיים מבאר את המיוחד והשונה שבימי הפורים. בכל המועדים היו ניסים שיצאו מגדרי הטבע. בפסח עשרת המכות וקריעת ים סוף, בשבועות מעמד הר סיני, בסוכות ענני הכבוד. בשונה מהם, פורים היה נס גדול, אבל הכל מלוכש במהלכים טבעיים, כביכול "כצירוף מקרים" מופלא שהוביל להצלתם של ישראל מיד צר. הניסים שיהיו בגאולה העתידה יהיו ניסים שיחרגו מדרך הטבע, אך גאולת פורים זה סוג אחר של גאולה ודווקא סוג זה של גאולה הוא במדרגה גבוהה יותר משום שבעולם הזה הרצון האלוקי להופיע את הגאולה דווקא דרך הטבע וזו המדרגה הגבוהה יותר, אלא שאנו קרוצי החומר לא תמיד נמצאים במדרגה של ראיית הגאולה דרך המהלכים הטבעיים ו"ההגיוניים". בעולם שלנו המדרגה היותר גבוהה היא הורדת שפע דווקא דרך הטבע. שינוי סדרי הטבע זו מדרגה נמוכה יותר. גם בפרשת שבוע רואים אנו עד כמה הקב"ה חפץ להשפיע עלינו טוב דווקא בדרך טבעית. בפרשתנו נאמר: והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה, ובער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר וערך עליה העולה...." מיד לאחר מכן חוזרת התורה ואומרת "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". תמה המהירי"ל דסקין, מדוע התורה חוזרת על הצייווי פעמים ותירץ שהפעם הראשונה היא אכן ציווי, אך הפעם השנייה אינה ציווי אלא הבטחה שהאש לא תכבה לעולם וכמו שמצינו במסכת אבות שאחד מעשרה ניסים שנעשו בבית המקדש היה ש"לא כבו גשמים אש של עצי המערכה". אך אם כן יש לתמוה, אם היה נס, לשם מה יש ציווי? אלא שבספר החינוך מבאר שדרכיו של הקב"ה בעולמנו אנו היא להקטין את הנס כמה שאפשר ולהלביש אותו בטבע. גם אם ברובד הפנימי הטבע לא מעלה ולא מוריד, מכל מקום כך רצונו יתברך שהשפע ירד דווקא במלבושים שטבע ולא במלבושים של מעל הטבע.

ראיית הקב"ה דרך הטבע מחזקת את האמונה הפנימית

19-21- במסכת שבת אמר רב אבדימי שישראל קיבלו את התורה באונס – "מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית". רבא מוסיף ואומר שכל זה היה בשעת מתן תורה, אבל בימי אחשוורוש היתה קבלה מחדש והפעם מרצון – "הדור קבלוה בימי אחשוורוש – קיימו מה שקבלו כבר". ר' אהרן קוטלר מסביר לנו את ההבדל בין קבלה מאונס לקבלה מרצון. גם בקבלה באונס וגם בקבלה מרצון התוצאה היא שהאדם מקבל, אלא שבאונס יש התנגדות פנימית לקבלה מה שאין כן בקבלה מרצון יש השלמה גם ברובד הפנימי. במעמד הר סיני ישראל התרצו לקבל את התורה מחמת ההשגות הגבוהות אליהם הם הגיעו בקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני ועל אף שבפנימיות הם הרגישו התנגדות מצד החומר, אפילו הכי התרצו לקבל את התורה, אך בפורים כל הקבלה היתה מרצון, משום שהרגישו שדרך התורה מתאימה עם המציאות של האדם, לא רק עם המציאות השכלית, הרוחנית, אלא גם עם המציאות החומרית הארצית.

כאשר האדם מתנהג בישרות מה שהוא קיבל קיבל זה גם לא יוצא ממנו, לעומת זאת כאשר מתנהג בחוסר ישרות גם אם באופן זמני בדרך זו או אחרת הגיע לו כסף שאינו שלו, הכסף הזה גם ילך ממנו ובכך יתקדש שם שמים. פעמים רבות האדם לא מבחין בקידוש השם שיצא משום שהוא כלל לא תולה את ההספד הכספי בבחירתו הרעה וכמו שאמר שלמה "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", כלומר שהאדם לא תולה את הפגעים הרעים הבאים עליו בהתנהגותו הרעה. העבודה של האדם היא לראות איך שם שמים מתקדש, לא רק מהתוצאות שבאו מחמת הבחירות הטובות אלא גם מהתוצאות הרעות שבאו מחמת הבחירות הרעות.

הרב בידרמן אומר בדרך דרוש שבפורים ציוונו חז"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא", משום שכלל ידוע שלשיכור אסור 'לנהוג' ברכב, לכן אנו שותים בפורים כדי להראות שאיננו "נוהגים" אלא "מונהגים" בידי שמים, כל הווייתנו ומהותנו בידי ה' הם נמצאים, ולא לנו הנהגת העולם!!

9-10- על פי יסוד זה עונה ה'שפתי חיים' על השאלה בה פתחנו. כשחז"ל אמרו "חייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", אין כוונתם שלא נבדיל בין המן הארור למרדכי הברוך, אלא שנגיע למדרגה שלא נוכל להבחין בין קידוש השם הבא על ידי נקמת המן לבין קידוש ה' הבא על ידי גדולת מרדכי, כי באמת שניהם קידוש ה' בדיוק באותה מידה. וכמו שכותב באר הגולה שגימטרייה של "ברוך מרדכי" היא אותה גימטרייה של "ארור המן".

11 – בספר 'דרך עץ חיים' מביא דברים נפלאים בשם רבי יהודה אסאד מתלמידי החתם סופר. בתורתנו נאמר "ונקה לא ינקה". המילים הללו מופיעות בכתוב כמילים קשות המתארות את מידת הדין הנמתחת על החוטא ומענישה אותו. אולם כאשר נסיר משתי המילים "ונקה ינקה" את האותיות "קנקן" יישארו אותיות הוי"ה שהן אותיות של מידת החסד. יוצא לנו שגם כאשר מידת הדין נמתחת על האדם ר"ל, עליו לדעת כי למעשה הוא אהוב ורצוי לפניו יתברך וכל מה שבא לו, בא מיד אב רחום וחנון. ובדרך דרוש הסביר את מאמר חז"ל "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בתוכו". כלומר הוצא את האותיות "קנקן" מהכתוב "ונקה לא ינקה" ותסתכל מה נשאר ותבין שהכל דבר אחד הוא!!!

נמשיל את הדבר לאב שרוצה לחנך את בנו לעשות טוב. הילד יכול לבחור לעשות את רצון אביו ויכול ללכת נגד רצון אביו, אך על הילד לדעת שאם ילך נגד רצון אביו, אביו יפעל בדרכים פחות נעימות כדי להביא לאותו למקום שהיה מגיע אליו אילו היה בוחר בטוב. נמצא שבשורה התחתונה הרצון של האבא הוא אחד, אך איך להגיע לשם זה כבר תלוי בבחירתו של הילד.

כל המועדים בטלים מלבד פורים

12-13 – במדרש מובא שאסתר ערכה שולחנה בעולם הזה ובעולם הבא. שקנתה לה שם טוב, שכל המועדים עתידים להתבטל וימי הפורים אינם בטלים לעולם. ברמב"ם מבואר על פי הבבלי שכל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידים להתבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר שהיא קיימת כחמשה חומשי תורה שאינם בטלים לעולם ואנו נמשיך לחגוג את ימי הפורים גם בימות המשיח וכפי שנאמר במגילה "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. הראב"ד שם מעדן קצת את הדברים ומכל מקום סובר שההבדל בין מגילת אסתר לשאר הכתובים שבמגילת אסתר נמשיך לקרוא בציבור מה שאין כן בשאר כתובים שלא נקרא בהם בציבור. איך שלא נסתכל על הדברים אנו מבינים שיש

ישראל בימי אחשוורוש, וזו ההבנה שאותה אנו צריכים לחיות בחיינו אנו.

24-25 – כאשר אנו מדברים על לחיות את ההבנה שהמהלכים הארציים, הטבעיים הם מהלכים אלוקיים, אין הכוונה שבסוף המהלך, כאשר הטוב נראה לעין נאמר: "תראו איך כל מה שה' עושה הכל לטובה". העבודה שלנו היא, שכבר בתחילת המהלכים, גם כאשר לכאורה הרשעה מצליחה, כבר אז נחיייה את הידיעה שבאמת אין טוב יותר ממה שקורה עכשיו ובתוך הטבע מסתתר שם אלוקים. הרה"ק מאוסרובצא אומר שאמונה לאחר הנס מצויה גם אצל הגויים, אין כל מעלה להתחזק באמונה לאחר שכבר הכל התהפך לטובה. המעלה הגדולה היא שגם כאשר הישועה לובשת מלבושים של חושך אנו נדע שאלו רק מלבושים ובאמת מתחת למלבושים יש אור גדול. כך מסביר הרב בידרמן את המשנה "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", כלומר שמי שחי את הידיעה, שרצון ה' יופיע בעולם, בין אם הוא יבחר בטוב ובין אם יבחר ברע, אלא שאם יבחר בטוב הרצון האלוקי יופיע דרך בחירתו הטובה ואם יבחר ברע הרצון האלוקי יופיע על אף בחירתו הרעה, מי שחי את הידיעה הזו רק למפרע, כלומר לאחר שהוא רואה את סוף המאורעות, לא יצא ידי חובה מפני שלמדרגה זו יכולים גם הגויים להגיע. תפקידנו וחובתנו לחיות את ההכרה הזו כבר בהתחלה כשעדיין איננו יודעים איך הסיפור ייגמר. הסתכלות זו נכונה הן ברוב הפרטי והן ברוב הכללי. על הרוב הכללי כבר הבאנו דוגמאות, כעת נביא דוגמא השייכת לרוב הפרטי.

פלוני אלמוני רוצה להתקבל לעבודה מסוימת עשה כל מה שיכול אבל לא בחר בו. יש לפניו שלוש אפשרויות: 1. להיכנס לייאוש. 2. לנסות לחבל בבחירה של המתמודד מולו, להמציא דברים, לדבר לשון הרע וכדו'. 3. להבין שגם אם עכשיו זה נראה לא טוב בסופו של דבר יש כאן מהלך שרק מיטיב עמו. אם הוא הפנים את המסר שהועבר בשיעור ודאי יבחר בדרך השלישית, אם לא הבין, מן הסתם יבחר באחת משתי האפשרויות הראשונות. כמובן שכל זמן שהוא יכול לנסות לשנות את ההחלטה בדרכים כשרות אפשר לעשות זאת, אך העיקר לא להיכנס לייאוש ולא לנסות לפעול בדרכים שאינן כשרות. כמובן שעובד ה' אמתי גם כשהוא בוחר להמשיך להשתדל ולנסות לשנות את ההחלטה, בתוך תוכו הוא יהיה רגוע ושליו, משום שהוא יודע שהקב"ה מנהל את כל המהלך.

ההכרה שדרך הטבע היא הדרך הרצויה מעוררת אותנו לעשייה

26-27 – בסוף המגילה נאמר "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו...". מדוע רק לרוב אחיו ולא לכל אחיו? בגמרא מובא שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. ופירש רש"י לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה ובמילים אחרות נכנס לפוליטיקה... יש כאן ויכוח מהותי בין מרדכי לשאר הסנהדרין. הוויכוח מסתובב סביב השאלה האם האדם צריך לבטוח בה', ובמקביל להשתדל ככל שביכולתו לשנות את המצב, או שעליו לבטוח בה' ולשבת בבית המדרש ולומר יהיה בסדר. כאשר אנו מבינים שהרצון האלוקי להופיע את השפע דווקא בדרך טבעית ברור שעלינו להשתדל ככל שנוכל. לכאורה מסקנה זו אינה מסתדרת עם המשך הגמרא בדברי רב יוסף שגדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, שהרי לפני שמרדכי נכנס לשררה הוא נמנה במקום החמישי בסנהדרין ולאחר שנכנס לשררה הוא נמנה במקום השישי, ולכאורה יוצא שמרדכי נהג שלא כשורה בכך שנכנס לתפקיד השררה? אלא שהט"ז מברר שודאי אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, שהרי אם יושב בחרו ולומד תורה על חוף הים ופתאום מבחין בילד קטן טובע, האם יעלה על הדעת שנאמר לו להמשיך לשבת וללמוד תורה משום שתלמוד תורה גדול מהצלת נפשות?!

הם הרגישו שדרכי היצר מנוגדים למציאות ואינם מובילות אל המטרה הנכונה. כלומר בקריעת ים סוף עם ישראל הגיע לאמונה מהחוץ שהשפיעה על הפנים ובפורים להפך, אמונה פנימית שהקרינה לחוץ. כדי להמחיש את הדברים ר' אהרן מביא לנו דוגמא מהמגילה. כאשר היהודים נקראו להשתתף בסעודתו של אותו רשע הם נענו בחיוב לא מחמת שרצו אלא מחמת שחששו שמא אם לא יענו בחיוב תבוא עליהם רעה. לאחר מכן התברר להם ש"ונהפכו" דווקא הנכונות ללכת היא זו שהסבה להם את כל הצרות ואת הגזירה הקשה של "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים". ודוקא מרדכי היהודי שלא נענה לבוא למשתה ולא כרע ולא השתחוה, דווקא הוא עלה לגדולה ובאופן זה התברר לעם אשר בשושן שכל המציאות מסתדרת עם רצון ה', גם המציאות הרוחנית וגם המציאות החומרית, הכל לטובתו של האדם ובלבד שיכוון לעשות את רצון ה'. ומשום כך קיבלו את התורה מרצון. כדי לחדד את הדברים נבאר מעט יותר. לדור יוצא מצרים היתה מלחמה בין הרצונות הבהמיים לבין הגילויים אליהם הם נחשפו, כיון שהגילויים האלוקיים היו כל כך עוצמתיים הם כבשו את הרצונות הפנימיים ולא נתנו להם לגבור על ההשגות האלוקיים אליהם הם נחשפו.

לעומת היהודים בדורו של מרדכי עיקר העבודה לא היתה מהחוץ לפנים אלא מהפנים לחוץ. בשונה מגאולת מצרים היהודים בשושן כלל לא חוו השגות אלוקיות חיצוניות, להפך, כמעט לאורך כל הדרך היה ניתן לחשוב שהמציאות הולכת נגדם, גם כאשר אסתר נבחרה למלכה, פתאום היא מזמינה את המן לסעודה וברחוב היהודי כבר התייאשו מלומר "אחות לנו בבית המלך", רק בסוף הסיפור התברר איך כל המהלכים היו "תפורים" היטב וכל מה שנראה כצירוף מרקרים התברר כמהלך אלוקי מחושב שהתלבש בתוך המציאות של הטבע. המעלה של קבלת תורה מהפנים לחוץ מלבד שהיא קבלה מרצון, היא גם נותנת לאדם עמוד שדרה שמאפשר להשאר נאמן לבורא גם במצבים קשים וכמו שאומר הרב צבי יהודה שיציאת מצרים ומתן תורה זוהי יציאה מעבדות לחרות ולכן השמחה עצומה שהרי זה קו ישר ופשוט. אבל פורים זוהי שמחה בזמן של פירוד ופיזור, זמן של הסתרת פנים, אך כיוון שהעבודה היתה פנימית היה כוח לעם להחזיק מעמד גם במצב רדוד ושפל כזה והתקיים בהם "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום. במציאות כזו מתגלה עומק השמחה האמתית משום ששמחה זו אינה באה כתוצאה ממציאות חיצונית אלא כתוצאה מעבודה פנימית. מסיים הרב צבי יהודה וכותב שדווקא באופן זה מתגלה נצח ישראל יותר מאשר בזמן האור.

22-23 - בגמרא פסחים מובא שכל השנה מר בריה דרבינא היה יושב בתענית מלבד שלושה ימים בשנה – עצרת (שבועות), פורים וערב יום כיפור. המכנה המשותף לכל הזמנים הללו הוא קבלת תורה. בשבועות קיבלנו את התורה מהר סיני, בפורים – "הדור קיבלוה בימי אחשוורוש" ובערב יום כיפור קיבלנו את הלוחות השניים. והטעם שמר בריה דרבינא הקפיד לאכול בימים אלו כדי להורות לנו שקבלת תורה אמתית צריכה לבוא מתוך הבנה שהחומר אינו סותר את הרוח ועלינו לקדש את כל ענייני החומר ולהבין שלא רק שאין סתירה בין המציאות הארצית לרוח. אלא שהמציאות שלנו היא הדרך הפנימית ביותר להופעת הרצון האלוקי. זו ההבנה אליה הגיעו

אך אחר כל זאת עלינו לדעת כפי שר' ירוחם אומר שבהשתדלות יש סכנה גדולה של הרגשת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

צבא זה דבר מחויב, אבל אנשי הצבא צריכים לדעת שאת הכוח הם מקבלים מלומדי התורה, ללא לימוד התורה זה לא היה מצליח, המשתדל הוא רק צינור להופעת השפע, אבל כדי שהקב"ה ייתן שפע צריך להרבות בלימוד תורה. גם כשאנו עוסקים לפרנסתנו, בדר"כ אנו נשאבים במהירות לתחושת כוחי ועוצם ידי והראיה הברורה לכך שפעמים רבות אנו לא מצליחים למצוא זמן לקביעת עיתים. מי שמבין שההשתדלות היא רק צינור להעברת השפע מבין גם שכדי שמשוה יעבור בצינור עליו לשמור על הלב של כל המערכת והלב הוא הקביעת עיתים, הקפדה על מצוות, יראת שמים וישרות.

31- ממרדכי אנו למדים כיצד היא דרך ההתנהלות הרצויה. כאשר מרדכי שומע על הגזירה, התגובה הראשונית היא "וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה" ומכאן למד המלבי"ם שמרדכי תמיד הכין את עצמו לשני דברים, קודם כל הכין עצמו לתשובה ולתפילה ורק לאחר מכן פנה לאמצעים טבעיים. בדר"כ אדם פועל בצורה הפוכה, קודם כל מנסה לפעול בדרכים טבעיים ולאחר מכן גם מוצא מקום לתפילה כדי לצאת ידי חובה גם כלפי שמים. אצל מרדכי קיימת הבנה בסיסית שהתשובה והתפילה הם העיקר וכל האמצעים הטבעיים זו חובת ההשתדלות. גם לאחר שמדרכי עולה על הסוס וכיכול הכל מסתדר, אין מרדכי עוזב את התשובה והתפילה, שהרי מיד לאחר מכן נאמר "וישב לשקו ולתעניתו". מכאן אנו למדים שתמיד עלינו להבין שהעיקר הוא התלות בבורא יתברך שמו וכל האמצעים הטבעיים הם הצינור הרצוי שדרכו הקב"ה מעביר את השפע. אם אנו מתפללים רק לאחר שאנו רואים שהאמצעים הטבעיים לא פעלו, הרי שבדרך זו אנו מגלים שהקב"ה הוא ברירת המחדל וכשהקב"ה הוא ברירת המחדל אל לנו להתפלל מדוע הישועה מתמהמהת לבוא.

32. נסיים בסיפור שממחיש עד כמה ההשתדלות היא דבר חשוב שדרכה הקב"ה מופיע את הישועה- פעם הגיעו בני מז'בוז אל הבעל שם טוב זצ"ל בשועה: מושל העיר הודיעם שגדוד צבא עומד לערוך אימונים בסביבה, וכל משפחה חייבת לארח חייל בביתה - חשכו העיניים! חיל גוי בבית יהודי, על התנהגותו ושפתו. והוא יפשוט יד במאכלים ויטריף את כל המטבח. ובבית יש נערות, ופגיעתו רעה. איזו צרה! פנה הבעש"ט לתלמידו ורעו הצדיק רבי נחמן מהורדונקא זצ"ל, שיתפלל להעברת רוע הגזרה. שמע והפטיר: "גם זו לטובה!" אמר לו הבעש"ט: "כמה יפה שלא היית בדורו של המן, שהיית אומר על גזרתו "גם זו לטובה!"...."

פורים שמח ושבת שלום!!!

אלא שכוונת הדברים שיש זכות למי שזוכה לעסוק בתורה ולא בא לידי הצלת נפשות ממי שבא לידי הצלת נפשות ועל ידי כך צריך לבטל תלמוד תורה ולעסוק בהצלת נפשות. כלומר אין כאן שאלה האם צריך להשתדל ולפעול, שוודאי דבר זה מוסכם על כולם שמי שבידו להציל נפשות וודאי ילך ויעסוק בהצלת נפשות. כל מה שרב יוסף בא לומר הוא שמי שאין בידו להציל והוא נשאר בישיבה ללמוד יש לו זכות גדולה יותר. לפני שנדבר על הוויכוח שיש בקרב המחנות שומרי תורה ומצוות נגדיר את המסקנה הברורה: ההשתדלות היא צינור להורדת השפע, צינור שהקב"ה חפץ בו הרבה יותר מצינור שהוא מעל הטבע. אמנם כל אחד צריך לבדוק האם הוא האדם המתאים להיות הצינור של ההשתדלות, אבל וודאי שההשתדלות הוא דבר רצוי וטוב. דוגמה לכך מצאנו אצל יעקב אבינו שעשה ההשתדלות גדולה לפני המאבק מול עשו "ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות". ר' ירוחם לומד מכך שיעקב לא בטח בצדקותו והשתדל בהצלה בכל יכולתו ומכאן מסיק שהאבות שמרו על מידת דרך ארץ, כלומר הטבע, וההשתדלות בהצלה בכל יכולתם ויש חיוב ומצוה על כל אדם לשמור על הטבע כיון שהוא הזכרת אלוקים, ומחויבים אנו ואסור לעבור עליו כמו שאנו מחויבים לשמור מצוות התורה.

דבריו של ר' ירוחם מבוארים מאד וחדים מאד. ריבוננו של עולם רוצה להשפיע עלינו שפע, אבל הדרך הרצויה ביותר בעולמנו להשפעת השפע היא על ידי דרכים טבעיות. פעמים רבות מציירים את ההשתדלות כחוסר בטחון בה', אך האמת אינה כן. ההשתדלות היא צינור מועדף להופעת השפע האלוקי. האמירה של חלק מקהילות ישראל שעם ישראל לא זקוק לצבא ותורה מגנא ומצלא זו אמירה שאינה עולה בקנה אחד עם הוראת התורה ועם התנהגותם של האבות ובטח לא עם התנהגותו של מרדכי היהודי. הקב"ה יכול לשמור על עם ישראל גם ללא צבא, אבל אין זה רצונו יתברך!!! הבורא יתברך שמו רוצה להנהיג אותנו בדרך הטבע ומשמעות הדבר שאנו צריכים צבא חזק!! אין כל בעיה עם העובדה שיש אנשים שנשארים בישיבה ולא מתגיסים (למרות שבמלחמת מצווה מוצאים גם חתן מחדרו, אמנם יש על כך דיונים הלכתיים ואין כאן המקום להאריך), בסופו של דבר וגם בתחילתו של דבר כל העולם עומד על התורה, בטח ובטח כאשר אין מצוקת חיילים ויש מי שמתעסק בהצלת נפשות. הבעיה היא במהות, שיש אנשים הסוברים שכלל לא צריך צבא וכתוצאה מהסתכלות זו הם בזים לחיילי צה"ל וכלל לא מוכנים לשמוע על הקמת פלוגות חרדיות. זו הסתכלות גלותית ומעוותת שאין לה שום מקום במציאות הנוכחית. גם האמירות והסיפורים על כך שאם נבטח באמת אז נראה שהכסף גדל על העצים או מגיע בכרכרות ישר לתוך הסלון הם אמירות שגם אם ביסודם הם נכונות, שהרי אין מעצור ביד ה' להושיע ברב או במעט, אבל אין זו הדרך הרצויה שבה הקב"ה רוצה להנהיג את העולם. כפי שראינו הדרך המועדפת היא בדרך ארץ והדרך ארץ להתפרנס היא בכך שאדם ימצא עבודה ויעמול לפרנסתו. גם אם יש יחידים שצריכים ללכת בדרך הבטחון ולמעט בהשתדלות (יש גם שיטות שכך מורים למעשה כמו המסילת ישרים) בדר"כ הוראה זו אינה מתאימה לרבים "רבים עשו כרשבי" ולא עלה בידם". בדר"כ הוראה כללית לבטוח ולא לעמול מביאה לטפילות ולריקבון פנימי של השענות על אחרים ומרידה במאמר חז"ל פשוט נבלה בשוק ואל תזדקק לבריות.

